

Pasenie oviec v Liptovskej Anne

Ich analýzy CLA v tradičnej slovenskej bryndzi len z ovčieho nepasterizovaného mlieka dokazujú, že pre jej vysoký obsah tuku (až 3,2 %) ju možno zaradiť medzi najbohatšie potravinové zdroje tejto esenciálnej, pre zdravie prospešnej mastnej kyseliny. Na základe vysokého obsahu vápnika v bryndzi (650 – 750 mg v 100 g) so zachovanou, teplom nepoškodenou vázobnou bielkovinou, ktorá zvyšuje jeho vstrebávanie, možno bryndzu

zaradiť medzi vynikajúce prírodné prostriedky na prevenciu osteoporózy a rakoviny hrubého čreva. Preto najvýhodnejšie zabezpečenie deficitu CLA je cestou prírodnej bryndze. Vyznačuje sa aj množstvom prítomných mikroorganizmov (do 1 miliardy baktérií 20-tich druhov v 1 g bryndze), dôležitých z hľadiska ochrany organizmov pred antiimunitnými, alergickými a karcinogénnymi ochoreniami.

Tieto výsledky jednoznačne poukazujú na potrebnú orientáciu slovenského poľnohospodárstva, ktorou je využívanie existujúcich trvalých trávnych porastov, ktorých máme takmer 900 000 ha. Zvýšiť by sa mala spotreba najmä ovčích produktov, ale aj produktov všetkých kategórií polygastrických zvierat, ktoré jediné sú schopné CLA vytvoriť.

M. Michalec, M. Konôpková, V. Vargová, Z. Kováčiková
Centrum výskumu rastlinnej výroby Piešťany
- VÚTPHP Banská Bystrica

Jelenecká gaštanica potrebuje pomoc

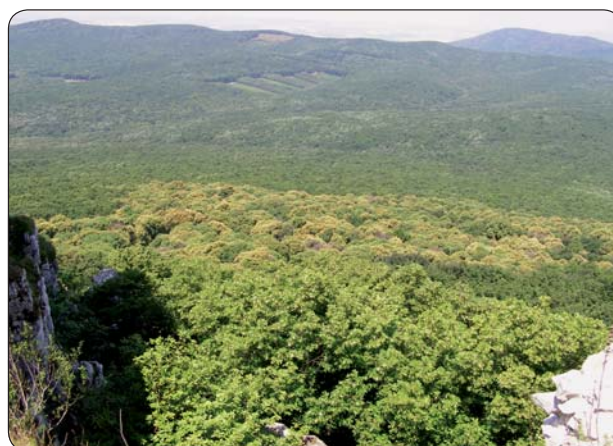
Na Slovensku sa vyskytuje iba jeden druh gaštana – gaštan jedlý (*Castanea sativa* Mill.), ktorý je však na našom území nepôvodnou, tzv. introdukovanou drevinou. Jelenecká gaštanica leží pod juhovýchodnými výbežkami pohoria Tríbeč v nadmorskej výške 425 m n. m. Patrí do Nitrianskeho kraja a okresu. Územie je budované granoitoidnými a sedimentárnymi horninami – žuly, kremence, vápence, íly, piesky. Nachádza sa v teplej a pomerne suchej oblasti s priemernou ročnou teplotou 9°C a priemerným ročným úhrnom 650 – 700 mm. Gaštanica má rozlohu cca 3,5 ha. Gaštany tu

gaštanicu vysadil Ondrej Forgách de Gemessy, ktorý ju dostal od kráľa Bela IV. za zásluhy ako druhú časť kráľovskej zeme Győmeš. Gaštany boli pôvodne vysadené po oboch stranách hradu. Na juho-

Dnešný stav Jeleneckej gaštanice je veľmi zlý aj kvôli nešetrnému prístupu ľudí

rastú ako lesný porast, v ktorom najstaršie jedince dosahujú cca 300 až 350 rokov. Sú však najmenej 2. až 3. generáciou pôvodných jedincov. Zachovaný je archívny dokument o výsadbe gaštana jedlého z roku 1240 – 41 rodiny Forgáčovcov, v ktorom sa píše o založení gaštanového sadu pod hradom Győmeš. Taktiež sa predpokladá, že gaštan jedlý sa k nám dostal z Talianska. V knihe *Milénium Tekova* je uvedené, že

Jelenecká gaštanica je u nás ojedinelým vzácnym prírodným areálom, ktorý potrebuje našu ochranu a starostlivosť

východnej strane, ktorá viedla prístupová cesta k hradu, bola vysadená gaštanová alej. Na sever od nej bolo vysadených viac samostatných jedincov. Dnes tu už nerastie ani jeden strom a pôvodný stav sa dá rekonštruovať len zo zvyškov pôvodných starých pňov, ktoré nasvedčujú tomu, že tam rástli kedysi gaštany. Na severozápadnej strane bola pravdepodobne ovocná záhrada, z ktorej sa vyvinul dnešný gaštanový prales. Pôvod materiálu, z ktorého bola gaštanica založená, sa dá dnes len ťažko určiť. Dôležité však je,

že táto lokalita zohrala dôležitú úlohu pri ďalšom rozširovaní gaštana jedlého na našom území.

Jelenecká gaštanica je jediná lokalita v rámci Slovenska, kde sa gaštan jedlý prirodzene zmladzuje, to znamená, že sa tu správa akoby bol pôvodným druhom. Stanovištné podmienky, t. j. kyslé kremencové podklad so slabými kyslými pôdami a miernou klímou, vcelku vyhovujú jeho ekologickým nárokom. Pre svoju unikátnosť bola gaštanica v roku 1952 vyhlásená za štátnu prírodnú rezerváciu a zákon o ochrane prírody a krajiny z roku 1994 ju prekategORIZOVAL NA CHRÁNENÝ AREÁL so štvrtým stupňom ochrany.

Bohužiaľ, dnešný stav Jeleneckej gaštanice je veľmi zlý. Každoročne sa v nej na jeseň (koncom septembra až do konca októbra) robia zbery plodov gaštana, pri ktorých sú stromy ničené ľuďmi, hlavne brigádnikmi, ktorí si tu privyrábajú. Taktiež, keďže ide o staré stromy, väčšina z nich je v zlom zdravotnom stave a sú často napádané chorobou – rakovinou kôry gaštana – *Cryphonectria parasitica*.

Jelenecká gaštanica je najkrajší a najstarší umelo založený čistý porast gaštana jedlého na Slovensku, a preto si zasluhuje našu pozornosť a starostlivosť!

Ing. Denisa Tarinová
ÚEL SAV Zvolen